

bor pilóta. A lelőhelyet 2000. augusztus 5-én a déli órákban légi fotóztam, majd bejártam a terepet.

Az már a légi fotózásnál is látszott, hogy az objektum középkori templom: a falak helyén a kukorica sárgás színű. A fotón jól látszik, hogy a szabályosan keletelt templom egyhajós, szentélye valószínűleg félkörös záródású (a fotón tulajdonképpen kettős félkörív látszik, de ezt a bolygatottság is okozhatja). A sekrestye É felől kapcsolódik a hajó falához. A templom teljes hossza kb. 18 m, szélessége kb. 6 m. A sekrestye mintegy 3×4 m-es.

A középkori falu és a templom az egykori Duna árteréből néhány méterrel kiemelkedő teraszon található. Az épületet teljesen szétszántották, létre téglakötőtöredék, a körülötte levő temetőre pedig embercsont-töredékek utalnak. Környékén 13–16. századi edénytöredékek gyűjthetők.

2001 áprilisában szondázó ásatást végeztünk a templomnál. Hat kutatóárokka és rábontásokkal tisztáztuk az alaprajzot és a rétegeket. Az épület alapozási árkai 40 cm mélyen bontakoztak ki: a felmenő falakat és az alapfalakat is többnyire elhordták, ezért általában csak a laza törmelékkel betöltött alapozási árkok maradtak meg. Ezek alapján a templom teljes belső hossza 18,70 m (a hajó 12,70 m; a szentély 6 m). A hajó belső szélessége 6,80 m, a szentélyé 6,20 m. A falvastagság 100–200 cm. A szentélyzáródás sokszögű, támpillér nélküli. A szentély felmenő falából 1 sor téglamaradt meg. Ebből következtethetünk arra, hogy a templom felmenő falai téglából épülhettek, az alapfalak pedig – amint az a szentély É-i falánál jól látszik – kőből készültek.

A 3×4 m-es belméretű sekrestye a vállnál, É felől csatlakozik a hajóhoz. A hajó ÉNy-i sarkán megtaláltuk a 100 cm hosszú, 110 cm széles támpillér alapfal maradványait, amely É felől, kissé ferden csatlakozik a hajófalhoz. A légi fotó szerint a hajó DNY-i sarkán és a hajó középvonalában is lehetett egy-egy hasonló pillér.

A szentélyzáródásnál megtaláltuk az oltár maradványait: a 2,30×1,50 m alapterületű építmény felmenő falából 2-3 sor téglamaradt meg. A szentélyzáródástól Ny-ra 6,30 m-re bukkantak elő a diadalív 110 cm vastagságú alapozási árkai.

A feltárás során csupán szórványos embercsonttöredékeket találtunk. Mindössze a hajóban került elő egy (bolygatott), Ny-K tájolású gyermeksír (1. sír). A földradarral végzett mérések szerint viszont a templom környékén sűrűn találhatóak temetkezések.

A templom területén igen kevés a leletanyag, közülük kiemelkedik két szenteltvíztartó-töredék (egyik a hajó ÉNy-i sarkának alapozási árkából, a másik az 1. sír feletti törmelékből került elő, a diadalív közeléből).

A település a templom környékén található. A legmagasabb ponton a templom helyezkedik el, a falu ettől Ny-ra és D-re, a Holt-Duna partján található. A cserépek zöme késő középkori, de előfordul Árpád-kori is. Meglepően sok a szürke, osztrák fazéktöredék, köztük bélyeges bécsi kerámia is.

A legrangosabb épület a templom D-i falánál található: itt kiemelkedően sok az osztrák kerámia, és csupán itt fordul elő kályhaszemtöredék. Feltehetően itt állhatott a plébánia. A leletek alapján a település 13–16. század között élhetett, a templom – alaprajza szerint – a 11. században épülhetett.

A fentiek alapján a légi fotón látható objektum valóban templom volt, méreteit előzetesen – a kukorica sortávolsága alapján – nagyjából helyesen következtettük ki. Az ásatás során bebizonyosodott, hogy az erős jeleket nem összefüggő falszakaszok okozták, hanem a kiszedett alapfalak törmelékkel teli árkai.

MIKLÓS ZSUZSA

204. Paks, Dunakömlőd, Bottyán-sánc, Lussonium Castellum

(Tolna megye) B, Ró, Kú

A korábbi évek munkájának folytatásaként a késő római erőd D-i részében, az erőd főútjának Ny-i oldalán folytatódott a feltárás a 9/12. és a 10/12. szelvényekben. A felső rétegben a Ny-i oldalon a Rákóczi-szabadságharc idején emelt palánkvár újabb maradványai, elszenesedett gerendák, faoszlopok kerültek elő.

Alattuk római rétegek húzódtak, annak a kőépítésű, több helyiséges nagy barakképületnek a különböző falai és szintjei, amelyeknek délebbi részét a megelőző évek feltárásai már napvilágra hozták. Mivel a munkába vett terület már a domb csaknem sík területére esik, a pusztulás és az erózió kisebb méretű volt, így magasabban és jobb állapotban maradtak meg a részben kibányászott, 55–60 cm széles falak. Az épület K-i zárófala a szelvény K-i tanúfalában éppen azonosítható volt, ezzel párhuzamos Ny-i fala pedig ettől 8 m-re húzódott, de az épület itt még nem ért véget, mert ebből a falból is ágaztak ki további falak Ny felé. Ezek közül kettőt négy méterrel át lehetett követni, de a helyiségek Ny-i fala ettől még nyugatabbra van. A leghosszabban a K-i és a Ny-i elválasztó falat lehetett követni, mivel annak már a korábbi években is előkerültek maradványai. Az épület ismert hossza É-D-i irányban eszerint legalább 17 m, de feltehető, hogy D-en egészen a via sagularisig terjed. Ebben az esetben 24 m hosszan ismert, de ez még mindig nem a teljes hossz, mivel É-i kiterjedése egyelőre ismeretlen. A barakként értelmezhető épület az erőd kapuján áthaladó útról nyílt, és itt egy nyitott faoszlopos porticus határolta, aminek három oszlophelye került elő. A gödrök aljába szórt kövek jelzik a faoszlopok helyét, amelyek 3,5 m-re voltak egymástól, és mintegy 2,5 m-re a barakk K-i falától. A kőépületnek két átépítési korszakát lehetett elkülöníteni, amelyeket a leletek alapján a 3. század első felére (COH VII BRE és EXER PAN INF bélyegű téglák) és a 4. századra (4. századi leletek, érmék) lehet keltezni. Az épület a római kor végén talált torony építéséig, a 4. század végéig lehetett használatban.

A kőfalú barakk alatt a palánk-periódus ugyancsak barakképületeinek számos részlete került elő korábban,

amelyek tájolása, talán nagysága is hasonló volt, és ugyan- csak rendelkezett egy, irányában is kissé módosított pe- riódussal. Ehhez a periódushoz tartozott 2001-ben egy terrazzo-padló a feltárási terület Ny-i szélén, betöltésé- ben olyan leletekkel, amelyek a 2. századra keltezhetők.

A tárgyévben feltárt terület D-i részében a palánk- periódus rétegei alatt egy bronzkori gödör és rétegei- nek feltárására is sor került.

VÍSY ZSOLT

205. Paks, Dunakömlőd, Bottyán-sánc, római vicus (Tolna megye) Ró

2001. július 3. és augusztus 2. között folytattuk a lusso- niumi auxiliáris tábor melletti római vicus tervátását a Bottyán-sánc déli platóján. Összesen 8 szelvényt nyi- tottunk meg az előző évek ásatási területétől délre.

Több szelvényben is előkerült egy a 2. századra kel- tezhető, NY-K irányú, K-felé fokozatosan keskenyedő „V” keresztmetszetű árok. Betöltésének alját mintegy 50 cm vastagságban természetes betöltődés alkotta, efö- lött kövekből, kisebb terrazzo-maradványokból, tegula- töredékekből és vályogtéglatörmelékéből álló masszív mesterséges betöltés húzódott. Az árok betöltésére te- hát egy nagyobb planírozás, településrendezés során ke- rült sor. Több olyan vályogtéglát is találtunk, amely épen, vagy csak kevésbé sérült állapotban került elő. Ezek méretei változóak voltak (22×14, illetve 28×16 cm).

Az ároktól D-re, DK-re több kisebb méretű gödör- objektumot találtunk a vicus 2-3. századi időszakából (cölöpgödört cölöplyukkal, félig földbe mélyített épü- let maradványait, tárológödört).

Az O/8-as szelvény DK-i sarkában egy ÉK-DNY irá- nyú, mészkövekből rakott fal kisebb csonkja került elő. Az erős újkori bolygatás miatt sem járászinteket, sem további falszakaszokat nem tudtunk megfigyelni a szel- vényen belül. A fal kronológiai helyzetére egyelőre csu- pán az szolgál némi támpontként, hogy egy korábbi (va- lószínűleg 2. századi) ÉNY-DK irányú árok (fossa?) be- töltésére építették.

BESZÉDES JÓZSEF

206. Pácin, Paptó-dűlő

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Ó, Sza

2001. március 12-én terepbejárást végeztünk a Sáros- patak és Ricse között tervezett távközlési kábel nyom- vonala mentén. A kábel közvetlenül a két települést összekötő út mentén halad, részben az út menti árok szélén, részben szántóföldön.

A Paptó-dűlőben szórvány őskori és császárkori le- tekekkel jelzett lelőhelyet regisztráltunk, amely 63 m hosszan nyúlt el a nyomvonalon.

Munkatársak: Hellebrandt Magdolna, S. Koós Ju- dit, Lovász Emese, Patay Róbert, Bánfalvy Ferenc, Kozmáné Bányi Judit, Tóth Edina, Nagy S. József.

PUSZTAI TAMÁS

207. Pápa, Esterházy-kastély

(MRT. 4. k. 61/1. lh.)

(Veszprém megye) Kö

A pápai műemlék kastélyban és környezetében 1999 és 2001 között tervezést, felújítást megelőző kisebb lépté- kű kutatást végeztünk. Az épület mindvégig „lakott” lé- vén, a belső terekben összesen három kis szelvényt nyit- hattunk. Hasonló okból falkutatásra is rendkívül korlá- tozott mértékben volt módunk.

A történeti források szerint a városban birtokos Ga- rai család castelluma legkésőbb 1441-ben már állt. En- nek maradványát – Mithay Sándor korábbi kutatásai- val összhangban – az É-i palotaszárny Ny-i vége alatti, boltozatos pince falaiban észlelhetjük. Tőle K-re, elkü- lönülten állt egy további középkori épület, amelynek a kutatás korlátozott lehetősége miatt csupán egyik falát, téglapadlóját tártuk fel. Mindkét középkori épület a mai palota körvonalán belül, annak É-i szárnya alatt húzó- dik. További középkori épületet sejtünk a K-i szárny É-i végében is. Utóbbi szárnyban a pinceszinten és a föld- szinten ma látható beálló pilléres, fiókos boltozatok leg- később a 16. század vége előtt készültek.

A várról a 16. századtól vannak ábrázolások. A Giulio Turco-féle 1569-es rajzon a külső vár sarkait olasz bász- tyák erősítik. A falszorossal megerősített kapu a K-i ol- dalon nyílt. A belsővár épületei az É-i és K-i oldalon húzódtak, a Ny-i falon belül kisebb épületek álltak, D felől fal zárta le az udvart.

Legkésőbb 1600 táján a külső vár DK-i sarkában felépült egy új olasz rendszerű téglabástya, belsejében boltozott kazamata helyiségekkel. A bástya feltehetően a törökök által 1594-97-ben ásott D-i várárokba nyúlott. A 17. század elejére alakult ki a szabálytalan négyszög alakú belsővár tömbje. A falak belső oldalához – a D-i oldal kivételével – épületszárnyak kapcsolódtak.

A 18. század elején meginduló, az Esterházy család birtoklásához köthető építkezések több fázisban történ- tek, számtalan tervváltoztatással. A kutatás során megál- lapíthattuk, hogy az ismert festményen szereplő, zárt belsőudvaros palota nem épült ki teljesen.

BARTOS GYÖRGY – LÁSZLÓ CSABA

208. Petrivente, Újkúti-dűlő

(Zala megye) U

A részletes jelentést lásd az 5. oldalon.

HORVÁTH LÁSZLÓ-KALICZ NÁNDOR

209. Pécel, Hatos-dűlő

(Pest megye) U, R, Sza

2001 tavaszán terepbejárást végeztünk az M0 autópá- lyának a Szilas-patak és a Pécelen keresztül futó vasút- vonal közötti szakaszán.

Pécel határában nagyon nagy kiterjedésű (1200×600 m) lelőhelyről (MRT 19/2. lh.) nagyon sok leletet gyűj- töttünk: őskori (neolitik, DVK, bádeni, bronzkori), szar-